

МОДЕЛЬ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ СТРАЖАДЮТЬ НА ЗАГАЛЬНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ, ОБУМОВЛЕНИЙ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Машикова З.Я.

Україна, м.Бердянськ, КЗ «Бердянська загальноосвітня санаторна школа- інтернат І-ІІІ ступенів» ЗОР

Цінність ідеї полягає у творчому аналізі наявної науково-методичної літератури і побудуванні ефективної моделі для подолання загального недорозвинення мовлення (ЗНМ), обумовленого затримкою психічного розвитку (ЗПР) у дітей, які виховуються в школі-інтернаті.

Аналітико-діагностичні дослідження за 2012 - 2013 навчальні роки, що проводилися серед наших вихованців і учнів початкової школи, довели необхідність започаткування у закладі системної роботи з формування комплексної моделі корекційно - розвиваючої програми, спрямованої на підготовку дошкільників, спрямованої на підготовку дошкільників із ЗНМ до шкільного навчання.

Специфіка контингенту дітей спонукає педагогічний колектив не тільки приділяти увагу формуванню комплексної моделі корекційно - розвиваючої програми, а й робити наголос на вихованні особистості.

Тому стратегічна мета нашого проекту — створити таку модель корекційно - розвиваючої роботи, яка б сприяла становленню життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої людини.

Пошукова робота колективу дошкільного відділення школи-інтернату у 2013-2014 навчальному році була зорієнтована на систематизацію та впорядкування матеріалів педагогічного досвіду, набутого в Україні й за її межами з означеної проблеми; добір відповідної літератури; науково- обґрунтований пошук форм і методів, які б сприяли вирішенню поставленої задачі.

Всю цю інноваційну діяльність забезпечив кваліфікований педагогічний колектив у складі:

спеціалісти - 33%

спеціаліст II категорії - 5%

спеціалісти I категорії - 50%

спеціалісти вищої категорії - 12%,

який надає виховні та навчальні послуги 60 вихованцям дошкільного відділення.

Невід'ємною частиною пізнавальної діяльності дітей є становлення психічних процесів, що характеризуються наступними чинниками: розвиток мислення, середній показник якого становить 37%, пам'яті - 48%, уваги - 36%.

Ретельна сумісна робота практичного психолога з вихователями і вузькими спеціалістами надала можливість створити оптимальні умови (додаток) щодо адаптації першокласників у

соціально-педагогічне освітнє середовище школи- інтернату. Середній показник рівня адаптованості становить - 63%.

Прийняття педагогами компетентісно і особистісно орієнтованого підходів щодо проектування корекційно - розвиваючої діяльності, як визначальної технології, мало свої відбитки на рівні сформованості як мовленнєвих, так і загальнонавчальних навичок (діаграми - додаток).

Досягнення випускників дошкільного відділення зорієнтували педколектив на удосконалення процесів упровадження інноваційних освітніх технологій і набули подальшої конкретики у циклі науково-практичних семінарів згідно з річним планом роботи закладу.

За таких умов на сьогоднішній день у межах комунікативно-діалогічного підходу до розвитку дітей, практично 100% педагогів застосовують інтерактивні засоби та прийоми роботи, методи проектів, «занурення»; такі компоненти як арт терапію, сміхогігієну, музикотерапію, кольоротерапію, казко терапію (додаток 3).

Завдяки позитивним зрушенням за останні роки, що відбуваються в структурі управління, системі виховання (додаток фотозвіт) і визначенню педагогічним колективом свого психолого-педагогічного потенціалу щодо подальшого розвитку, педагоги дошкільного відділення школи-інтернату визначилися з тематикою науково-методичної діяльності.

Наприклад:

проблемний семінар з теми «Розвиток психічних процесів та їх корекція у дошкільників із ЗПР»;

- методичне об'єднання вихователів «Збагачення словника дітей в умовах інтернатного закладу;

- теоретичний семінар «Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей дошкільного віку»;

- майстер-клас «Планування життєдіяльності дітей в дошкільній групі»;

- практикум «Можливості дидактичної черепахи для розвитку дошкільників.

Зусилля педагогічного колективу, методичних об'єднань надали змоги остаточно оформити систему корекційної роботи, що є запорукою подальшої розбудови та інноваційних перетворень в діяльності дошкільного відділення.

Загальні висновки і завдання. Проектна діяльність у 2013-2014 роках підтверджує гіпотезу щодо можливості корекції мовленнєвого розвитку дітей із ЗНМ, обумовленим ЗПР за допомогою чіткої, ефективно побудованої моделі корекційної роботи з дітьми в умовах дошкільного відділення.

Ефективність запропонованої моделі можна простежити, провівши порівняльний аналіз звуковимови дітей старшого дошкільного віку (обстеження проводилися у вересні 2012 р. та лютому 2013 р.) за діаграмами .

Експериментальна та контрольна група були стабільні.

Розглянемо, наприклад, результати корекції шиплячих звуків. На початок роботи в експериментальній групі - 4% дітей правильно вимовляли їх, в контрольній групі - жодна дитина не мала чистої вимови шиплячих. На момент контрольного обстеження: в експериментальній групі у 15% дітей шиплячі звуки введені в мовлення, в контрольній групі - 1% дітей (додаток 2).

Для створення варіативної корекційної програми розвитку дитини із ЗНМ, обумовленим ЗПР, необхідно розв'язати наступні комплексні завдання:

- об'єднати апробовані інноваційні технології;
- скоригувати технології впливу, специфічні для подолання ЗНМ і ЗПР;
- перевірити ефективність запропонованої моделі з урахуванням наявного досвіду

попередньої роботи.

Аналітичний огляд сучасного стану розвитку України показує, що відбуваються кардинальні зміни в усіх галузях життя суспільства: політичній, економічній, соціальній. Це є показником переходу держави до моделі інноваційного розвитку, запорукою якого є активний пошук нових форм і методів управління перехід до усвідомлених форм ринкових відносин, приватної та колективної форм власності, виникнення нових галузей виробництва, науки і культури; масове впровадження прогресивних технологій. Ці процеси не оминають і сучасну українську школу.

У сучасній педагогіці відбувається активне застосування освітніх інновацій, таких як: інтенсивні технології навчання, системи особистісно-орієнтованого виховання тощо.

Очікування суспільства пов'язані сьогодні насамперед з формуванням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої людини.

Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», впровадження якої розпочато в Україні, вимагає від педагогів індивідуального розвитку особистості кожної дитини у відповідності до рівня її можливостей.

На сучасному етапі розроблені різні програми, інноваційні освітні технології і методики, що забезпечують розвиток індивідуальності здорової, нормально розвиненої дитини. Інший стан в спеціальній педагогіці.

Очевидно, що основним фактором, який обумовлює розвиток психіки аномальної дитини, його соціальну реабілітацію і адаптацію, є організований в сензитивний період корекційний вплив.

Актуальність проблеми психічного здоров'я дітей і їх мовленнєвого розвитку, зокрема, за останні роки значно зростає. Збільшення нервово-психічних і соматичних захворювань, різних функціональних розладів корелює із загальним зниженням успішності навчання, особливо на його початковому етапі.

За даними різних дослідників кількість учнів, які не в змозі засвоїти загальноосвітні програми, складає 20 - 30%, а приблизно 70 - 80% з них

потребують спеціальних форм і методів навчання.

За останні 20 років нагромаджений певний досвід роботи щодо організації

корекційно-педагогічної допомоги дошкільникам із ЗПР (У. Ульєнкова (1994 р.)) та ЗНМ (Н. Жукова, Е. Мастюкова, Т. Філічова (1990 р.), Т. Ткаченко (2004 р.)), але як і раніше багато організаційно-методичних питань стосовно принципів, методів і конкретного змісту корекційної роботи з дітьми із ЗНМ, обумовленим ЗПР, залишаються недостатньо розробленими.

Залишається актуальною проблема діагностики аномалій розвитку в дошкільному віці, не сформована оптимальна модель корекції розвитку дітей в спеціальній дошкільній групі школи-інтернату.

Формування головної ідеї

Означена проблема здобуває особливого значення, коли мова йде про дітей-сиріт, позбавлених батьківської підтримки та материнського ласкавого, доречного слова.

Сучасні тенденції розвитку сучасної освіти та її основні досягнення і здобутки спрямовані на забезпечення реалізації прав дітей, які потребують спеціальної психолого-педагогічної допомоги корекційних педагогів.

Мовлення - одна з найскладніших вищих психічних функцій людини. Достатній рівень розвитку мовлення дитини не тільки забезпечують її спілкування з оточуючими людьми, а є основою її повноцінного психічного розвитку.

Серед дітей дошкільного віку з особливостями психо-фізичного розвитку значну частину становлять діти із загальним недорозвиненням мовлення, специфіка якого полягає в системному порушенні всіх сторін мовлення.

Низький рівень мовленнєвої компетентності дітей із ЗНМ, обумовленим ЗПР постає серйозною перешкодою для опанування ними навичок спілкування, стає причиною відставання у засвоєнні предметів мовного циклу, а також цілісної системи шкільних знань. Усвідомлення власної мовленнєвої недостатності викликає негативні емоційні стани: почуття соціальної неповноцінності, страх мовлення, постійні переживання. Усе це ставить під загрозу соціальну значущість особистості і спричиняє формування своєрідних психологічних і патопсихологічних особливостей, що потребує спеціальної роботи, спрямованої на соціальну адаптацію дитини.

Таким чином, основна ідея проекту полягає в тому, що педагог дошкільного відділення школи-інтернату для дітей-сиріт має намагатися використовувати такі технології, які б забезпечили формування психологічних механізмів, необхідних для досягнення дитиною якісно нового рівня розвитку. У формуванні особистості особливо надзвичайного значення мають механізми саморозвитку. В умовах дезонтогенезу ці механізми не працюють на повну силу.

Нормально розвинута дитина багато знань засвоює в процесі повсякденного спілкування з різними дорослими, в самостійній діяльності. Дитині із ЗПР, яка виховується в закритому закладі необхідна постійна співпраця, коли дорослий крок за кроком веде дитину сходами розвитку, розкриваючи потенційні можливості маленької людини.

Для даної ситуації є можливим застосувати організаційно освітню Модель корекції розвитку

дитини із ЗНМ, обумовленим ЗПР.

Проектування розвитку системи корекційного впливу на дитину дошкільного віку із ЗНМ в умовах школи-інтернату

Враховуючи специфіку навчального закладу та інтенсивність процесів становлення особистості в умовах колективної взаємодії, можна сформулювати **проблемну тему**: «Формування системи корекційних заходів для подолання ЗНМ у вихованців дошкільного відділення школи - інтернату», а також визначити **генеральну мету**: сприяти становленню дитячої особистості через становлення корекційної діяльності в умовах специфічно організованого середовища.

База реалізації проекту: дошкільне відділення комунальний заклад «Бердянська загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів» Запорізької обласної ради.

Об'єкт проекту: організація життєдіяльності дітей дошкільного віку школи-інтернату.

Предмет дослідження: модель корекції розвитку дітей дошкільного віку із ЗНМ, обумовленим ЗПР.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність подолання ЗНМ через запропоновану модель корекційного впливу на дітей дошкільного віку із ЗНМ, обумовленим ЗПР.

Гіпотеза дослідження: рівень розвитку мовлення дітей буде значно вищим за умови організації освітньо — корекційного процесу в певній системі з урахуванням: характеру прояву лексико-граматичних порушень;

психолінгвістичних уявлень щодо системної будови мовлення; провідного виду діяльності; індивідуальних мовленнєвих та психологічних особливостей дітей із загальним недорозвиненням мовлення, обумовленим затримкою психічного розвитку.

На основі визначеної мети та висунутої гіпотези ґрунтується наступні **завдання**:

- створити та апробувати корекційно-відновлювальну модель подолання загального недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку;

її

- забезпечити модель відповідним науково-методичним супроводом щодо впровадження інноваційних технологій впливу на дітей дошкільного віку;

- удосконалити систему розвитку дитини, здатної безпроблемно адаптуватися у нове середовище;

- створити умови для усвідомленої роботи дітей на корекційних заняттях;

- сприяти нагромадженню дітьми-сиротами достатнього обсягу реального життєвого досвіду, необхідного для їх ефективної соціальної адаптації;

- розробити практичні рекомендації з організації різних видів виховної, дидактичної і методичної діяльності, спрямованої на ефективний корекційний вплив на дітей із ЗНМ.

Теоретико - методологічну основу концепції корекційного розвитку складають закони України «Про дошкільну освіту», « Про загальну середню освіту», Концепція національного виховання, Національна доктрина розвитку освіти та «Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими потребами» (1994):

- положення про багаторівневий процес фонемного розрізнення (В. Галунов, М. Жинкін (1958 р.), І. Зімня (1961 р.), Л. Чистович (1965 р.));
- положення про складну організацію рухового акту (І. Сечинів(1935 р.));
- положення про взаємозв'язок розвитку мовлення і моторної сфери (М. Берштейн (1947 р.), З. Бехтерева (1954 р.), І. Кольцова (1973 р.));
- сучасні наукові уявлення про інтонаційну організацію мовлення.

Науково-педагогічний принцип, на основі яких ґрунтується побудова корекційної роботи, узгоджуються із загальними педагогічними принципами, що віддзеркалюють сучасний рівень розвитку та напрями становлення нової освіти в Україні:

- принцип врахування провідного виду діяльності. Провідним видом діяльності у дітей дошкільного віку є ігрова діяльність, яка в процесі експерименту виявилась найбільш ефективним засобом фонематичного сприйняття мовлення і нормалізації звуковимови, розвитку артикуляторної і тонкої моторики;

- принцип врахування структури мовленнєвого дефекту. Результати досліджень показують, що у дошкільників із ЗПР переважають поліморфні порушення. Дефекти звуковимови торкаються різних фонетичних груп звуків, характер їх прояву досить неоднорідний. Порушення звуковимови у таких дітей обумовлені не сформованістю сенсорних і моторних операцій.

Поряд з розладами звуковимови у дошкільників із ЗПР відзначаються порушення просодичних компонентів фонетичного боку мовлення.

Для вирішення завдань розбудови інноваційної моделі корекційно- відновлювальної роботи використовуються **загальнонаукові методи**: історико- логічний; теоретичний і порівняльний аналізи нормативно-правових актів, документів і матеріалів з питань реформування системи спеціальної освіти.

Також для вирішення поставлених завдань розвитку і перевірки гіпотези використовувалися наступні методи:

- аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури;
- аналіз освітніх технологій навчальних програм, посібників;
- педагогічне спостереження;
- вивчення й аналіз рівня підготовленості випускників дошкільного відділення до навчання в школі;
- анкетування, тестування;

- моделювання педагогічної діяльності
- статистичні методи обробки отриманих результатів.

Інноваційний потенціал проекту:

- надання освітнім установам методичних рекомендацій із розробки різних видів організаційної, виховної та методичної діяльності, спрямованої на проектування її становлення діючої моделі корекційно-відновлювальної роботи з дошкільниками із ЗНМ, обумовленим ЗПР;

•- надання методичних рекомендацій сирітським дошкільним закладам з організації колекційного впливу, спрямованого на ефективну підготовку дитини до шкільного навчання, здатної швидко і м'яко адаптуватися в нових соціальних групах;

із

- надання практичних посібників з питань подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку;

- проведення методичних семінарів для фахівців ідентичних закладів.

Достовірність результатів забезпечувалась конкретним використанням

методик і технологій за погодженням із керівником; якісною обробкою експериментальних даних; систематичним порівняльним аналізом.

Відповідальні виконавці:

Мечова Г.А. - директор школи-інтернату;

Машкова З.Я. - заступник директора з дошкільного виховання;

Цуканова Н.К. - логопед дошкільної групи.

Очікувані результати.

1. Центральним моментом запровадження в життя «Моделі корекційно-відновлювальної роботи» є життєздатна гнучка, свідома, творча особистість випускника дошкільного відділення, яка здатна діяти адекватно, конструктивно, ефективно в різних життєвих ситуаціях.

2. Створення оптимальних умов для становлення провідних видів діяльності для формування «передумов» мислення: пам'яті, уваги, слухових, зорових, моторних функцій.

3. Забезпечення умов для самореалізації кожної дитини.

4. Підвищення якості та ефективності управління пізнавальною діяльністю за рахунок впровадження інноваційних технологій.

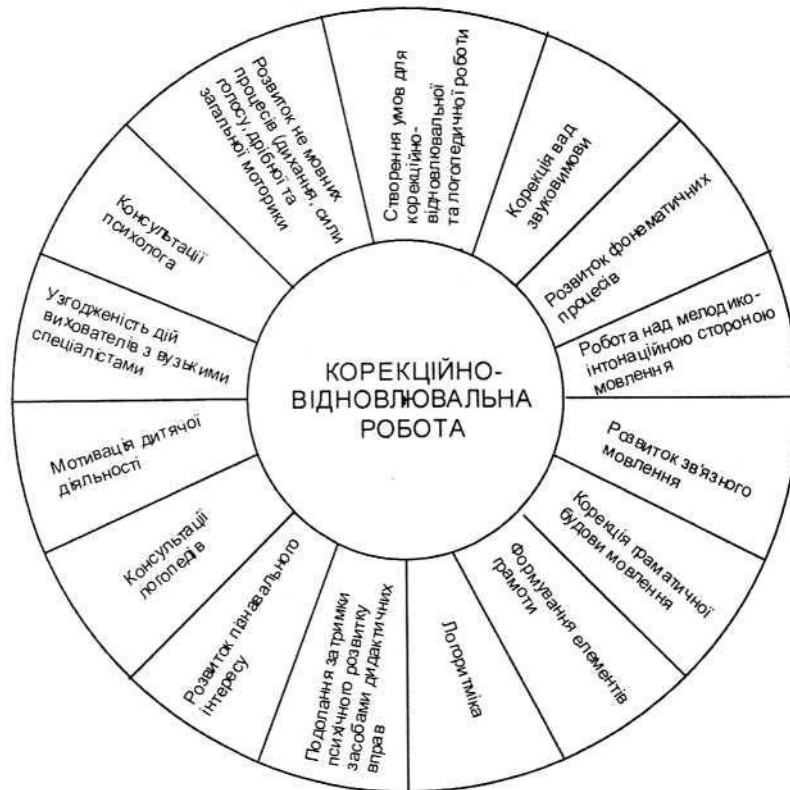
5. Створення умов для реалізації творчого потенціалу педагогів та їхньої адаптації в освітньому середовищі.

6. Підвищення рівня професійної компетентності педагога на засадах сомоосвітньої діяльності.

Модель корекційно-відновлювальної роботи з дошкільниками, які страждають на

ЗНМ, обумовлений ЗПР в КЗ «Бердянська загальноосвітня школа-інтернат І-ІІІ ступенів» ЗОР

Модель корекційно-відновлювальної роботи (КВР) є основним інструментом запровадження у виховний процес конкретного дошкільного закладу ідеї комплексного, системного підходу з кінцевим результатом - розвинута особистість дошкільника, що мав проблеми в розвитку з компенсованим дефектом і засвоєним соціальним досвідом.

Модель КВР у своїй функціональній структурі поєднує в єдине ціле організаційно-освітні процеси, що проходять під час корекційної роботи, спроба впровадити дану Модель є логічно обґрунтованою тому, що на початок розбудови проекту у закладі практикувалась лінійна система корекції дефектів у дітей.

Перед нами постала задача пошуку технологій, які б відповідали завданням корекційної роботи для подолання як затримки психічного розвитку, так і загального недорозвинення мовлення; які б були цікаві за змістом, прийнятні для роботи з дітьми-сиротами; з нетрадиційними методами і прийомами. Після

ретельного аналізу існуючих програм і технологій ми взяли за основу модель, що використовувалась в роботі педагогів ДНЗ № 221 м. Києва, але внесли в неї деякі зміни з урахуванням специфіки роботи нашого закладу.

Проаналізувавши й осмисливши зміст і організацію корекційного процесу, поставили наступну мету:

- подолати в роботі спеціалізованого дошкільного закладу міждіяльнісну

роз'єднаність і поєднати в єдину педагогічну систему працю вихователів та вузьких спеціалістів з метою корекції психічного і мовленнєвого розвитку дітей;

- створити модель цілісного педагогічного процесу у вигляді розробки режимних моментів в системі організації життєдіяльності дітей.

Вибір даної педагогічної технології обумовлений тим, що він дозволяє педагогам:

- працювати творчо;
- бачити робочий день як цілісний педагогічний процес, що обіймає розвиток, виховання, освіту дітей, самоосвіту і саморозвиток в їх взаємозв'язку;

- бачити себе і кожну дитину в цьому дні,
а дітям дозволяє прожити день максимально активно, задовольняючи свої потреби в різних видах діяльності.

В організаційну основу Моделі покладено модель закладу як цілісної системи, яка складається з наступних **напрямків**:

- узгодженість дій вихователя з вузькими спеціалістами;
- мотивація дитячої діяльності;
- подолання ЗПР засобами дидактичних ігор і вправ;
- розвиток пізнавального інтересу;
- створення умов для корекційно-відновлювальної та логопедичної роботи;
- корекція вад звуковимови;
- розвиток фонематичних процесів;
- робота над мелодико-інтонаційною стороною мовлення;
- розвиток зв'язного мовлення;
- корекція граматичної будови мовлення;

16

- формування елементів грамоти;
- розвиток немовних процесів (дихання, сили голосу);
- розвиток дрібної та загальної моторики;
- логоритміка;
- консультації логопедів;
- консультації психолога.

Узгодженість дій вихователя з вузькими спеціалістами

Проаналізувавши і узагальнивши матеріали наукових досліджень ми намагались на основі інтеграції, комплексного підходу, під час побудови корекційного процесу, подолати роздробленість, що склалася в практиці, відокремлення в роботі всіх спеціалістів, які працюють з

дітьми.

Різні методичні рекомендації, педагогічні виставки, огляди-конкурси, перспективне планування діяльності спеціалістів з усіх напрямків корекційної роботи спрямоване на взаємозв'язок діяльності педагогів, явилось тим «золотим зерном», яке принесло результативність в корекційно-відновлювальній роботі з дітьми (додаток 5).

Мотивація дитячої діяльності

Компенсація порушень у пізнавальній та емоційно-вольовій сферах можлива тільки за умови диференційованого підходу до вивчення, розвитку, виховання дітей із дефектами розвитку.

Емоційна сфера відіграє надзвичайну роль в житті людини. Вона допомагає внутрішній регуляції поведінки. Емоції можуть бути способом пізнання світу, спілкування; насичують життя багатством переживань. Емоційні переживання здебільшого визначають ставлення дитини до виховної ситуації. Позитивне налаштування є могутнім мотиватором діяльності: з особливим ентузіазмом, завзято виконується те, що приваблює, приємне, викликає відчуття радості. З урахуванням цього в педагогічній практиці використовуються спеціальні «емоційні стимулятори»: ігри, змагання, засоби літератури і мистецтва, дидактичні посібники (дидактична черепаха, навчальний комп'ютер «Всезнайка»,

сухий басейн, спортивно-ігровий комплекс «Забава»), екскурсії і таке інше (додатоки 4,6).

Подолання ЗПР засобами дидактичних ігор і вправ

В режимі дня щоранку від 10 до 15 хвилин відведено для міні-занять у формі дидактичних ігор, ігрових вправ, цікавих завдань. Використання елементів змагання, рухової активності, драматизації робить заняття живим, цікавим, результативним.

При організації та проведенні дидактичних ігор дотримувались наступних положень:

- ігрове завдання має за змістом збігатися з навчальним;
- зміст гри бути посильним для кожної дитини;
- правила гри прості та виразно сформульовані;
- підсумок гри чіткий і справедливий.

Дидактичні ігри використовувалися як для фронтальної, під групової, так і індивідуальної корекційної роботи.

Під час гри задіяні глибинні психологічні механізми, що забезпечують міцне засвоєння навчального матеріалу. Перший механізм - висока внутрішня мотивація діяльності. У процесі гри діти працюють з величезним емоційним піднесенням. Другий механізм - розкутість пізнавальних дій дитини. Кожен має право на помилку, яка не є трагедією і не засуджується логопедом.

Дитині із порушенням мовленнєвого розвитку для засвоєння нового матеріалу, для його свідомого використання потрібні багаторазові повторення. Дидактична гра дозволяє забезпечити потрібну кількість повторень на різному матеріалі при збереженні емоційно-позитивного ставлення до завдання.

Розвиток пізнавального інтересу

Важливим принципом в роботі з дітьми із ЗПР, спрямованим на компенсацію дефектів їх мовленнєвого і психічного розвитку, як зазначала У. Ульяновська, є вміння педагога навчити дитину дивуватися, запитувати дорослих і однолітків, стимулювати їх бажання зрозуміти прагнення знайти пояснення незрозумілому явищу чи предмету.

На початковому етапі роботи педагог має розбудити елементарну цікавість стосовно оточуючого світу, а далі вести щоденну кропітку роботу з формування допитливості, спостережливості: систематично організовувати спостереження, створювати проблемні ситуації, проводити досліди з водою, снігом, рослинами.

Створення умов для корекційно-відновлювальної та логопедичної роботи

Для того, щоб КВР була результативною заклад слід укомплектувати високопрофесійними педагогічними кадрами, здатними до творчого пошуку; забезпечити новітньою методичною та інформаційною літературою, дидактичними посібниками й іграшками згідно з Типовим переліком обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок для дошкільного закладу.

Не менш важливо забезпечити й емоційне ставлення вихователя і оточуючих дитину дорослих до дитячої діяльності, її наслідків, досягнень дітей

Основою корекційної роботи за напрямками: корекція вад звуковимови; розвиток фонематичних процесів; робота над мелодико-інтонаційною стороною мовлення; розвиток зв'язного мовлення; корекція граматичної будови мовлення; формування елементів грамоти; розвиток немовних процесів (дихання, сили голосу) склала авторська програма Т.Ткаченко. Відповідно до її рекомендацій, у своїй роботі ми дотримувалися лексико-граматичного підходу.

Під час корекційних занять логопед постійно враховував те, що для дітей із ЗПР є характерним низький рівень довільної регуляції пізнавальних процесів; при стиканні з труднощами в них часто знижується пізнавальна активність і самостійність, швидко зростає втома. У зв'язку з цим важливим завданням логопедичної роботи стає формування у дитини відповідних мотиваційних установок, інтересу до навчально-пізнавальної діяльності і мовленнєвого спілкування (додаток 3).

Розвиток дрібної та загальної моторики

У дітей із ЗПР спостерігаються відхилення в розвитку рухової сфери, порушення довільної регуляції рухів, недостатня чіткість і координованість мимовільних рухів, труднощі переключення і автоматизації.

Найбільш страждає у дітей цієї категорії моторика кисті і пальців рук.

дослідженнями вчених інституту фізіології дітей і підлітків АПН (М. Кольцова, Є. Ісеніна, Л. Антакова - Фоміна) був доведений зв'язок інтелектуального розвитку і пальцевої моторики.

Рівень розвитку мовлення дітей також залежить від ступеня сформованості тонких рухів рук. Для розвитку рухів руки дітей ми використовували як традиційні для масових дитячих садків

форми роботи: малювання, ліплення, штриховка, так і специфічні, а саме:

- вправи для розвитку і вдосконалення статичної координації рухів: «Дерева», «Стіл», «Гніздо», «Окуляри», «Зайчик» (всі вправи виконуються спочатку правою, потім лівою рукою, а після цього - обома руками разом);
- вправи для розвитку і вдосконалення динамічної координації рухів: «Пальчики вітаються», «Оса», «Людинка», «Пташки літають», «Гра на піаніно». Дуже подобаються дітям ці вправи у супроводі віршків, що зібрала Л. Савіна («Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят (2002 р.);
- вправи на ритмічну організацію рухів: «Відстукування», «Оса-кільце»;
- вправи з предметами: «Чарівна дошка», «Шнуровка», «Застібання гудзиків», «Перебирання крупи», «Викладання контурів з паличок або ниток» за зразком, за словесною інструкцією.

Для того, щоб діти частіше могли працювати і домагатися хороших результатів в групі облаштоване спеціальне місце, де дитина може вибрати заняття до душі.

Логоритміка

Особливої актуальності набуває проблема формування почуття ритму у дошкільників із ЗПР. Враховуючи особливості взаємозв'язків між руховими,

інтелектуальними і психомоторними здібностями даної категорії дітей і з метою

20

інтегративного, ефективного впливу на їх розвиток кандидатом педагогічних наук, Л. Шевченко, була розроблена експериментальна програма, яку ми взяли за основу, дібравши свій репертуар.

Заняття логоритмікою проводяться один раз на тиждень. На кожному занятті ведеться робота за всіма 5 розділами:

- вправи на орієнтування у просторі;
- ритмічно - гімнастичні вправи;
- вправи на виразність рухів;
- ігри під музику;
- танцювальні рухи.

На цих заняттях надзвичайно важливим є диференційований підхід до кожної дитини, залежно від рівня розвитку у неї рухових навичок і рекомендацій лікаря.

Консультації логопедів та психолога

При ранньому виникненні і тривалому впливі психотравмуючих факторів можуть виникати стійкі зрушення у нервово-психічній сфері дитини, що призводить до патологічного розвитку особистості. В умовах бездоглядності спостерігається розвиток особистості за нестійким типом: у

дитини переважають імпульсивні реакції, невміння зупиняти свої емоції. В психотравмуючих умовах відбувається невротичний розвиток особистості: у одних дітей при цьому спостерігається негативізм і агресія, істеричні прояви, у інших - неспівмірність, лякливність, страхи, тривожність, а це саме той варіант ЗПР, який переважає у наших дітей. Тому всім дорослим, що оточують маленьку дитину в закладі (вихователям, помічникам вихователя, муз керівнику, інструктору з фізкультури) потрібні консультації психолога та логопеда. Ці консультації можуть бути як запланованими, так і спонтанними.

Організація навчання і виховання дітей із ЗНМ, обумовленим ЗПР в корекційній групі дошкільного відділення

Успішність засвоєння програми залежить від того наскільки ефективним буде корекційно-розвиваючий вплив на дитину. До цього року в запропонованих програмах навчання і виховання дошкільників головна увага приділялась освітнім задачам. Але нас це не влаштовувало. І от з'являється програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», вимоги якої збігаються з нашими потребами: перш за все, сформувати у дитини психологічні механізми для засвоєння знань, психологічний базис для розвитку мислення і мовлення.

На кожному етапі роботи логопед повинен бачити перспективу розвитку кожного вихованця, збудувати психолого-педагогічний прогноз. Педагог повинен вміти відібрати і поєднати освітні, корекційні та розвиваючі задачі.

Ефективність системи КВР здебільшого залежить від чіткої організації життєдіяльності дітей. Туту важливо пам'ятати про значне нервово-психічне навантаження, яке слід рівномірно розподілити впродовж дня. Дуже важливо також дотримуватися наступності в роботі всіх педагогів, які працюють з дітьми певної групи.

Провідним спеціалістом, який здійснює корекційну роботу є логопед, що має вищу дефектологічну освіту, разом з ним в групі працюють 3 вихователя (діти цілодобово перебувають у нашому закладі), які мають здебільшого вищу дошкільну освіту у кожні 5 років проходять курси підвищення кваліфікації. Також з кожною корекційною групою працюють музичний керівник та інструктор з фізичної культури.

Режим дня, робота всіх спеціалістів будується з урахуванням вікових, типологічних й індивідуальних особливостей дітей, а також задач, які вирішуються корекційно-розвивальним навчанням. Діти із ЗЕІМ, обумовленим ЗПР, не можуть оволодіти навчальним матеріалом на фронтальних заняттях. Тому доцільно ділити групу на дві підгрупи з урахуванням рівня психічного розвитку і сформованого запасу знань. Дітей, щойно прийнятих до закладу або тих, що не на належному рівні сприймають навчальний матеріал, або мають різко знижену

працездатність на перших етапах в підгрупи не включаємо, логопед працює з ними тільки індивідуально.

Вихователь і логопед проводять заняття паралельно з 9.00 до 10.00 години ранку. З 10.00

логопед проводить індивідуальні заняття, а інші діти з вихователем знаходяться на прогулянці.

В другій половині дня, особливо у вечірні години, вихователь здійснює індивідуальну роботу за завданням логопеда.

педагог постійно пам'ятає, яке навантаження здійснюється на нервову систему дитини, тому навчальний зміст включається в різні форми дитячої діяльності: ігри, свята, розваги, рухові вправи, спостереження, діяльність із залученням яскравого, цікавого дітям, обладнання (м'які модулі для будівництва, спортивно-ігровий комплекс «Забава», сухий басейн, навчальний комп'ютер «Всезнайка», дидактична черепаха, дидактичні посібники «Сонечко» і «Головастик»).

ЛІТЕРАТУРА

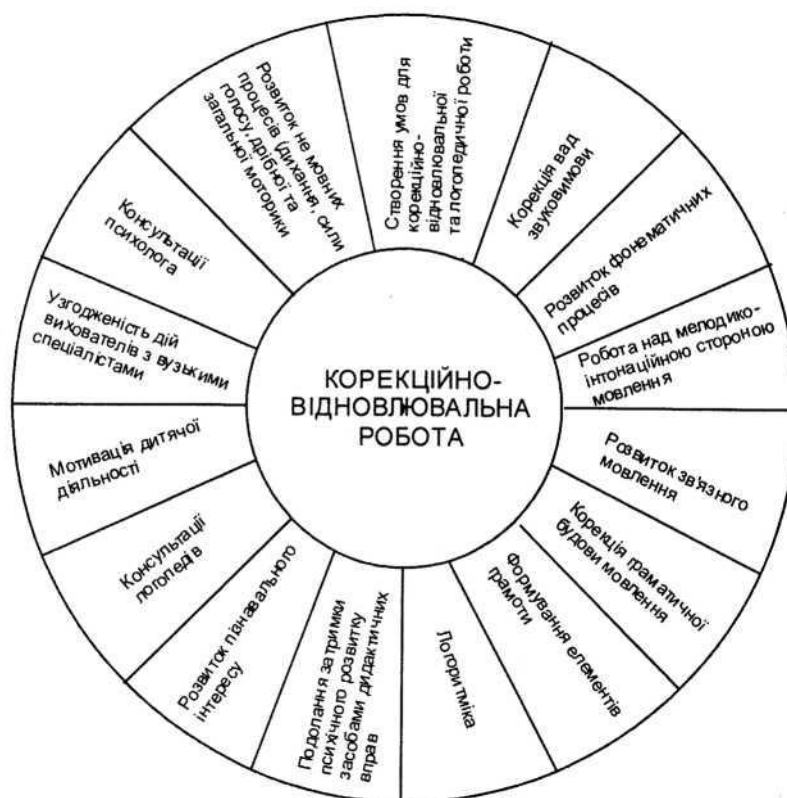
1. Борякова Н. Ступеньки розвитку. Рання діагностика і корекція задержки психического развития. - М., 2002.
2. Выготский Л. Мышление и речь // Собрание сочинений. - Т. 2. - М., 1982.
3. Дети с задержкой психического развития / Под ред. Г. Власовой, В. Лубовского, Н. Цыпиной. - М., 1984.
4. Кольцова М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребенка. - М., 1973.
5. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Книга для логопеда / Н. Жукова, Е., Маслюкова, Т. Филичева. - 2-е изд. переб. - М.: Просвещение, 1990.
6. Ткаченко Т. Учим говорить правильно. Система коррекции общего недоразвития речи у детей 6 лет: Пособие для воспитателей и родителей. - М.: Издательство «Гном и Д», 2004.
7. Шамарина Е. Обучение детей с ЗПР: организация индивидуальных и групповых занятий в класс коррекционно-развивающего обучения. - М.: Издательство «Гном и Д», 2003.
8. Диагностика и коррекция задержки психического развития у детей: Пособие для учителей и специалистов коррекционно-развивающего обучения / Под ред. С. Шевченко. - М.: АРКТИ, 2004.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Модель корекційної роботи

з дітьми, які страждають на ЗНМ, обумовлений ЗПР
у дошкільному відділенні Бердянської загальноосвітньої школи-інтернату

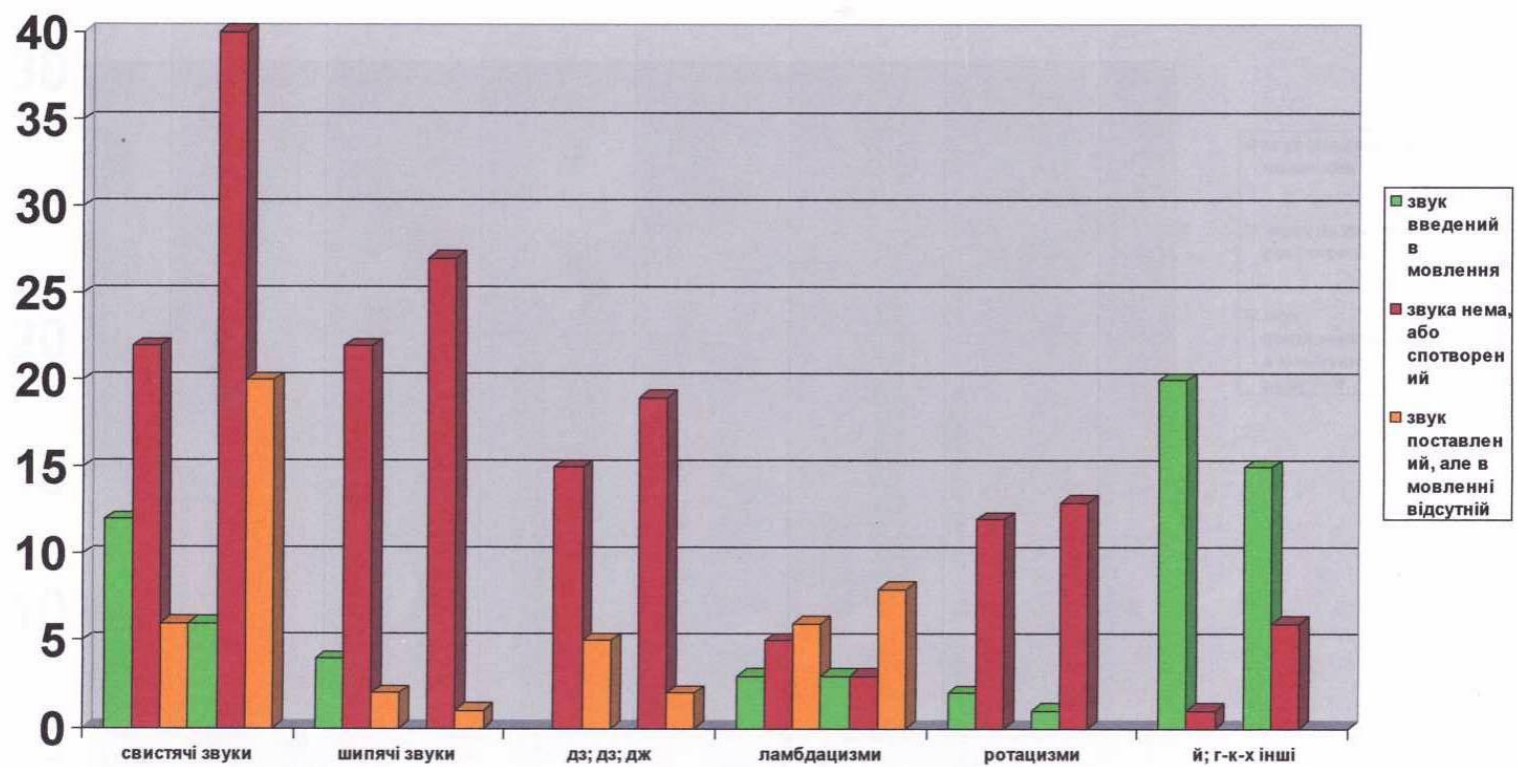
Звуковимова дітей старшого дошкільного віку (вересень 2012р.)

№	прізвище	с	сь	з	зь	ц	ць	дз	дзь	ш	ж	ч	щ	дж	л	ль	р	рь	й	Г-к-х	
1 е	Коротких Юрко	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
2 е	Григорчук Максим	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
3 е	Мізіна Марія	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
4 е	Бабисанда Ольга	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
5 е	Кузьміна Настя	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
6 е	Анастасєв Артем	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
7 е	Курнік Андрій	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
8 к	Костюченко Владислав	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
9 к	Дядиченко Олена	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
10к	Мітев Павло	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
11к	Уманська Катя	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
12к	Кузьміна Варсавія	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
13к	Накаряков Данило	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
14к	Мінаєва Каріна	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
		○	Звука немає, або спотворений						○	Звук поставлений, але в мовленні відсутній							○	Звук введений в мовлення			

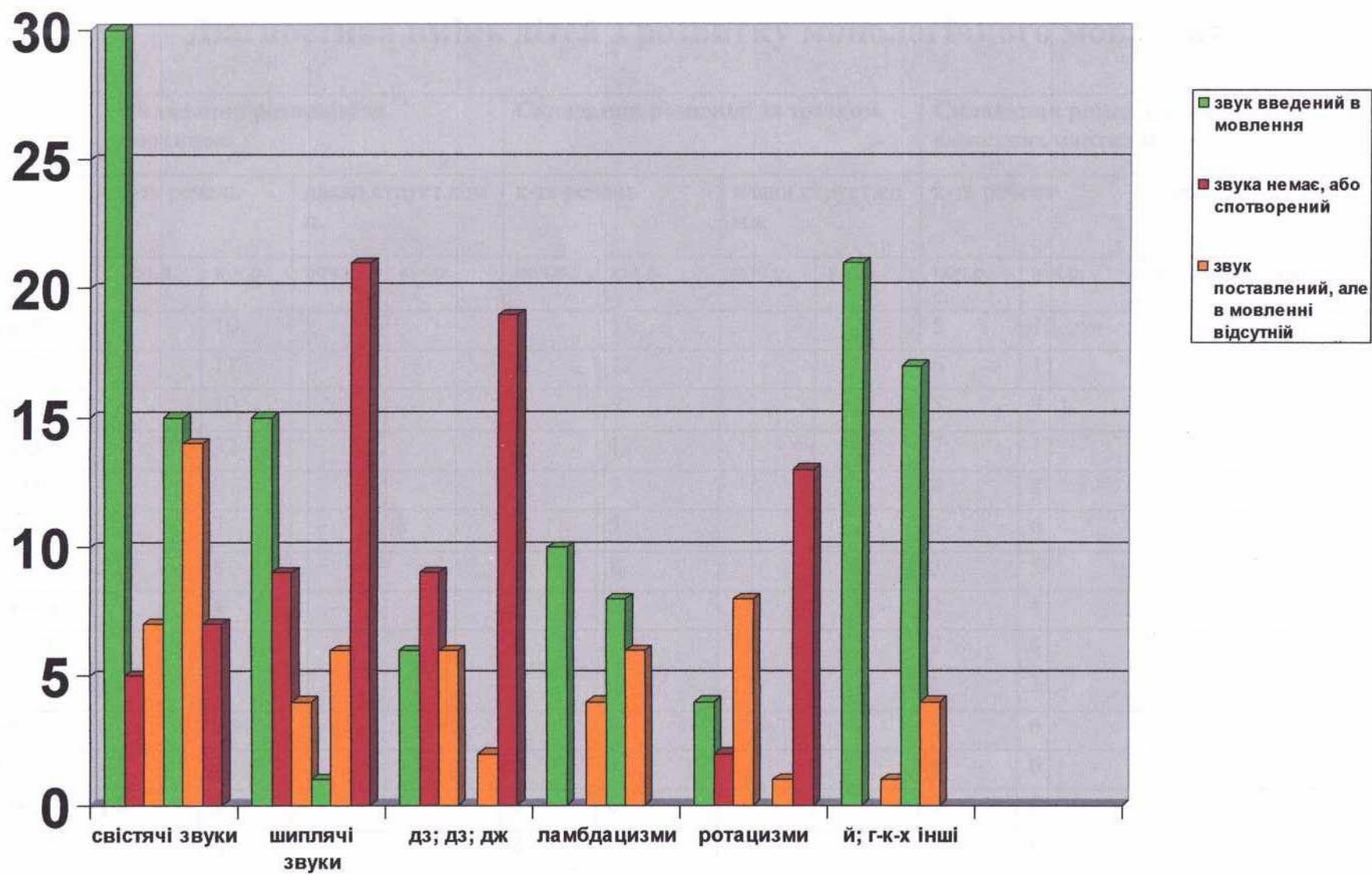

Звуковимовна дітям старшого дошкільного віку (лютий 2013 р.)

№	прізвище	Вчимося вимовляти звуки																			
		с	сь	з	зь	ц	ць	дз	дзь	ш	ж	ч	щ	дж	л	ль	р	рЬ	й	г-к-х	інші
1 е	Коротких Юрко	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
2 е	Григорчук Максим	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
3 е	Мізіна Марія	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
4 е	Бабісанда Ольга	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
5 е	Кузьміна Настя	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
6 е	Анастасєв Артем	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
7 е	Курнік Андрій	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
8 к	Костюченко Владислав	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
9 к	Дядиченко Олена	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
10 к	Мітєв Павло	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
11 к	Уманська Марія	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
12 к	Кузьміна Версавія	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
13 к	Накаряков Данило	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
14 к	Мінаєва Каріна	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
		○	Звука немає, або спотворений							○	Звук поставлений, але в мовленні відсутній							○	Звук введений в мовлення		

Вересень 2012 р.

Лютий 2013 р.

Діагностика вмінь дітей з розвитку монологічного мовлення

Прізвище дитини	Складання розповіді за картиною				Складання розповіді за зразком				Складання розповіді за серією сюжетних картинок			
	к-ть речень		наявн.структ.ком п.		к-ть речень		наявн.структ.комп.		к-ть речень		наявн.структ.комп.	
	поч.р.	кін.р.	поч.р.	кін.р.	поч.р.	кін.р.	поч.р.	кін.р.	поч.р.	кін.р.	поч.р.	кін.р.
Коротких Ю.	4	10			5	11			5	10		
Григорчук М.	5	11			6	12			6	11		
Мізіна М.	4	10			5	9			5	9		
Бабісанда О.	6	12			6	12			7	12		
Кузьміна Н.	4	9			4	9			4	8		
Анастасьєв А.	3	7			3	5			3	6		
Курник А.	2	8			3	8			3	5		
Костюченко А	2	4			3	4			2	4		
Дядиченко О.	3	5			3	3			2	4		
Мітев П.	2	4			2	3			1	3		
Уманська К.	4	9			5	9			5	6		
Кузьміна В.	3	7			4	7			4	6		
Накаряков Д.	2	7			3	6			2	5		
Минаєва К.	5	8			6	9			6	8		

Діагностика вмінь дітей з розвитку монологічного мовлення

